

Розман Ірина

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету,
м. Мукачево, Україна
ORCID: 0000-0002-4951-0074
e-mail: rozmanii@ukr.net

Петрова Анна

здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти доктор філософії
Мукачівського державного університету,
м. Мукачево, Україна
ORCID: 0009-0000-1271-0892
e-mail: Petrova.nyuta98@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Анотація. У статті зосереджена увага на формування цифрової компетентності майбутнього фахівця в освітній галузі. Закцентовано на складових, які пов'язані з інтенсивним поширенням нових інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено форми цифрових технологій та важелі проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в окремі спеціальності, зокрема: інформаційну, бібліотечну та архівну справу.

З метою досягнення розуміння щодо освітнього прогресу, розглянуто питання значення цифрових технологій у зв'язку з тим, що вони стають частиною громадянського суспільства.

В ракурсі безперервної освіти зосереджено увагу на фахових компетентностях молодих спеціалістів. Опираючись на освітню мету, навчання впродовж усього життя, виокремлено перелік необхідних теоретичних знань та практичних навичок здобувачів цифрової грамотності.

Наголошено, що формування цифрової компетентності майбутніх спеціалістів є необхідним процесом, який потребує планування, ресурсів та підтримки з боку держави.

З'ясовано, що активно впроваджується кілька сучасних технологій розвитку інформаційних систем у бібліотечній та архівній справах.

Ключові слова: цифрова технологія, компетентність, інформаційна та бібліотечна справа, Інтернет, онлайн-комунікації.

Постановка проблеми. Проблема розвитку інформаційних технологій є актуальною і важливою у сучасному світі, оскільки складає основу педагогічної діяльності ХХІ століття. Формування цифрової компетентності

майбутніх спеціалістів є процесом, який потребує планування, ресурсів та підтримки держави. Важливо враховувати потреби конкретного навчального закладу та контексту, в якому працюють викладачі та розробляти шляхи вдосконалення інформаційно-цифрової компетентності здобувачів. Уряди країн Європейського Союзу впродовж кількох років висловлювали занепокоєння повільним упровадженням процесів цифровізації в освіті. З метою дослідження стану сформованості цифрової компетентності майбутніх викладачів у країнах ЄС, Європейська комісія регулярно проводить дослідження та публікує їх у межах Євробарометра (EAVI. EAVI, 2018).

Аналізуючи результати дослідження, виникає питання щодо інформаційної компетентності викладача та здобувача, гнучкості і нестандартності їх мислення, вміння пройти шлях швидкої адаптації до змін у сучасному житті. Це складові, опанування яких дадуть можливість спрямовувати навчання на сучасні освітні рейки та сприятиме впровадженню нових можливостей, основне завдання яких – рівний та постійний доступ до цифрових технологій для всіх верств населення.

Проблемі формування цифрових компетентностей приділено достатня кількість досліджень, але з огляду на свою специфіку, вони потребують постійного додаткового вивчення, залежновід майбутньої спеціальності, досвіду роботи, навичок та умов реалізації професійних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Важливі дослідження у відображенні державного впливу на застосування інформаційно-комунікаційних технологій для функціонування державних структур внесли такі вчені, як Г. В. Атаманчук, В. А. Альберті, Т. Геблер, Г. В. Беккерс, Д. Кеттл, Г. Пітерс, Л. В. Сморгунів, В. Д. Бакуменко, О. Є. Кузьмін, О. Г. Білорус, Н. Р. Нижник, В. М. Мартиненко, В. В. Юрчишин і багато інших. Водночас ступінь вирішення проблематики формування інформаційного середовища в Україні досліджують В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, Н. В. Морзе, О. В. Овчарук, О. М. Спирін, Н. В. Сороко, О. О. Білоус.

Мета статті полягає у визначенні необхідності впровадження та формування інформаційних технологій для здобувачів інформаційної, бібліотечної та архівної справ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження поставленої проблеми, ми звернули увагу, що за останнє десятиліття виникла унікальна ситуація щодо певного протиріччя: тепер народжується та зростає покоління, яке опановує різного типу гаджети, практично, з народження. Молодь не уявляє свого життя без цифрових технологій, а сучасних здобувачів навчає покоління, яке зростало у системі класичної освіти, без постійного доступу до Інтернету та без соціальних мереж. Враховуючи необхідність рішучих дій у галузі освіти, Європейська комісія в Брюсселі 17 січня 2018 р. ухвалила основні положення Актуального плану цифрової освіти, які розраховані до 2022р. (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions on the Digital Education Action Plan, 2018).

Цифрова компетентність має всі можливості покращити академічну успішність здобувачів і надати педагогічним працівникам досвід використання інформації, опираючись на комунікацію та базове вирішення гальмівних проблем сучасності.

Результати сучасних досліджень доводять, що труднощі, з якими майбутні спеціалісти зіштовхуються під час отримання знань, пов'язані не лише знедоліками підготовки, але й з відсутністю належного методологічного та дидактичного забезпечення тощо.

Європейський дослідницький центр Європейської комісії розробив Рамку цифрової компетентності для освітян (Dig Comp Edu, 2017), в якій визначено цифрові компетентності для викладачів щодо ефективного опанування професійною діяльністю. Отже, вчителі повинні мати як інструментальні, так і методичні цифрові компетентності. Згідно з цим оглядом, навчання майбутніх учителів не можна зводити до набуття технологічних навичок, а потрібно їх також застосовувати в навчанні (Бахмат, 2023).

У 2017 р. було оприлюднено Рамку цифрової компетентності освітян щодо пріоритетів розвитку цифрової освіти (Dig Comp Edu, 2017), де зазначено, що на тлі сучасності цифрові технології стають частиною громадянського суспільства та основою створення нових підходів для досягнення спільного знаменника щодо освітнього прогресу.

Формування цифрової компетентності молодого спеціаліста в наш час є надзвичайно важливим завданням, оскільки сучасна освіта стає все більше цифровою та технологічною. Ось деякі кроки і рекомендації щодо цього процесу.

Як зазначено в енциклопедії освіти, професійна компетентність передбачає сформованість умінь розмірковувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми; творчий характер мислення; виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результати праці; здатність до управління виробничим колективом; прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань і проблем (Кремень, 2008, с.722-723).

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спрямована на перспективу опанування таких основних дисциплін, як «Архівознавство», «Аналітико-синтетичне опрацювання інформації», «Бібліотекознавство», «Діловодство», «Інформаційні технології та інформаційні ресурси», «Національну інформаційну політику» «Соціальні комунікації», «Електронний документообіг», «Системи управління базами даних», «Технології документування інформації», «Управління проектами в інформаційній галузі», «Цифрові колекції інформаційних установ», що спрямовує здобувачів на цифрову трансформацію.

Бібліотеки та архіви все більше переходять до цифрового середовища. Це означає переведення багатьох архівних та бібліотечних колекцій у цифровий формат, аби забезпечити ширший доступ до них через Інтернет. Зосереджується увага на збільшенні та забезпеченні вільного доступу до інформаційних ресурсів і колекцій; відкритий доступ (Open Access) стає все популярнішим для наукової літератури та інших матеріалів.

Головними об'єктами професійно-спрямованої діяльності молодих спеціалістів є інституції та інфраструктура, яка забезпечує створення, розвиток, розповсюдження, впровадження, акумулювання, збереження, архівування та доступ до набутої інформації знань, умінь та навичок у різнопланових формах.

Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій бібліотечної та архівної справи спрямовані на використання цифрових навчальних ресурсів, освоєння онлайн-комунікацій, знання принципів ефективності навчання у віртуальному середовищі та віртуальних платформах, володіння основами цифрової безпеки та захисту особистих даних, а також вмінням користуватися нею.

Як ми вже зазначали, інформаційні технології швидко розвиваються, і, як результат, необхідно бути готовими до постійного навчання і адаптації до нових цифрових інструментів та методів.

Важливо наголосити, що співпраця між державними структурами, обмін досвідом та взаємонавчання якісно впроваджують цифрові технології в сучасне життя.

Л. Петрова зацентувала увагу на тому, що підготовка документознавців здійснювалася як планомірна безперервна освіта шляхом реалізації проблемно-модульного навчання (Петрова, 2014, с. 6).

Збільшення використання штучного інтелекту (AI) бібліотеками та архівами для автоматизації і поліпшення обробки інформації, а також для підвищення точності і швидкості пошуку дає свої результати.

Big Data та аналітика, обробка великих обсягів даних стає важливим для архівів та бібліотек. Аналіз їх даних допомагає виявляти тенденції, покращувати обслуговування користувачів та розробляти стратегії для зберігання та розподілу ресурсів.

Викладання такої масштабної дисципліни потребує від викладача педагогічної майстерності, вміння застосовувати різні прийоми й методи.

Віртуальна реальність (VR) та розширена реальність (AR) сприяє створенню інтерактивних дослідницьких та навчальних досліджень, а також організації віртуальних виставок, що уможливорює наочне представлення для результативного використання.

«Використання викладачами інноваційних методів у процесі навчання сприяє подоланню стереотипів у викладанні різних дисциплін, виробленні нових підходів до професійних ситуацій, розвитку творчих, креативних здібностей», – зазначає І. Довжук (Довжук, 2018, с. 170).

Ю. Щербяк зауважує, що «об'єктивні соціальні потреби та зростання ролі інформаційних процесів у суспільному розвитку» зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи (Щербяк, 2013, с. 33).

Спостерігається зростаюча кількість електронних книг, журналів, архівних матеріалів і даних, які стають доступними для користувачів через мережу Інтернет. Виникає потреба до кібербезпеки для захисту цифрових колекцій та інформаційних ресурсів від кіберзагроз. Розширення партнерств із освітніми закладами і використання ресурсів бібліотек та архівів для навчальних цілей

сприяє розвитку сучасних тенденцій інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в бібліотечній та архівній справі включають різноманітні інновації та зміни, які спрямовані на полегшення доступу до інформації, зберігання, організацію та розповсюдження документів та архівних матеріалів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, стажування та практика в інформаційних установах, бібліотеках та архівах, де здобувачі можуть набути практичних навичок у роботі з цифровими ресурсами та технологіями сприятиме розвитку професійних компетентностей здобувачів. Залучення до проєктів цифрової реконструкції та діджиталізації архівних та бібліотечних фондів підніме на якісно високий рівень роботу установ. Сприяння науковим дослідженням та розвитку нових технологій у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, участь у конференціях та семінарах, спрямованих на обмін досвідом та інноваціями у цифровій сфері, слугуватиме активнішому застосовуванню новітніх інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions on the Digital Education Action Plan. European Commission. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0022&from=ES>. (дата звернення 07.01.2023).

Digital Competence Framework for Educators (Dig Comp Edu). European Commission. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>. (дата звернення 07.01.2023).

Дикха, С., Молчанова, С. (2016). *Інформаційні форми роботи з читачами в бібліотеках світу*. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2016/dyh_inn.htm. (дата звернення 07.01.2023).

How European Education Keeps up Nowadays: E-learning and E-education – EAVI. EAVI. (2018). URL: <https://eavi.eu/how-european-education-keeps-up-nowadays-e-learning-and-e-education>. (дата звернення 07.01.2023).

Бахмат, Н., Сторчова, Т., Моцик, Р., Мелекесцева, Н., Братиця, Г. (2023). *Сучасні тенденції розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів: європейський досвід. Академічні візії*, Вип. 15. URL: <http://surl.li/lnhnb>. (дата звернення 07.01.2023).

Довжук, І. (2018). *Інноваційні методи навчання студентів-документознавців*. Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки, № 5, сс. 165–177.

Кремень, В. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер, сс. 722–723.

Матвієнко, О., Цивін, М. (2021) *«Цифрові» професії інформаційного фахівця: освітні перспективи і вимоги ринку праці*. Український журнал з

бібліотекознавства та інформаційних наук, № 7, сс. 58–70. URL: <http://surl.li/lneyf>. (дата звернення 07.01.2023).

Петрова, Л. (2014). *Процесно-орієнтовний підхід до підготовки ІІ. документознавців як чинник реалізації якісних параметрів навчання у ВНЗ*. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія, № 1, сс. 5–9.

Шарапов, О., Степаненко, О. (2012). *Нова парадигма освіти в інтелектуальній економіці*. Моделювання та інформаційні системи в економіці. Вип. 87, сс. 17–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2012_87_4. (дата звернення 07.01.2023).

Щербяк, Ю. (2013). *Інформаційно-документальні комунікації в глобалізованому суспільстві*: Міжнар. наук.-пракконф. Київ, 21-22 березня 2013 р. Київ: НАУ. СС. 34–35.

REFERENCES

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions on the Digital Education Action Plan. European Commission (2018). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0022&from=ES> (data zvernennia 07.01. 2023)

Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). European Commission (2018). URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>] (data zvernennia 07.01. 2023)

Dykha, S. And Molchanova, S. (2016). Innovatsiini formy roboty z chytachamy v bibliotekakh svitu [Innovative Forms of Work With Readers in Libraries Around the World. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2016/dyh_inn.htm. (data zvernennia 07.01. 2023) [in Ukrainian]

How European Education Keeps up Nowadays: E-learning and E-education – EAVI. EAVI. (2018). URL: <https://eavi.eu/how-european-education-keeps-up-nowadays-e-learning-and-e-education> (data zvernennia 07.01. 2023)

Bakhmat, N. Suchasni tendentsii rozvytku tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh uchyteliv: yevropeyskyi dosvid [Modern Trends in the Development of Digital Competence of Future Teachers: European Experience]. URL: <http://surl.li/lnehb> (data zvernennia 07.01. 2023) [in Ukrainian]

Dovzhuk, I. (2018). Innovatsiini metody navchannia studentiv-dokumentoznavtsiv [Innovative Methods of Teaching Document Studies Students]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia. Seriia: Istorychninauky*, No 5, сс. 165–177. [in Ukrainian]

Kremen, V. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv: YurinkomInter. [in Ukrainian]

Matviienko, O. and Tsyvin, M. (2021). “Tsyfrovi” profesii informatsiinoho fakhivtsia: osvichni perspektyvy i vymohy rynku pratsi [“Digital” Professions of an Information Specialist: Educational Prospects and Labor Market Requirements]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, No 7, сс. 58–70. URL: <http://surl.li/lneyf> (data zvernennia 07.01.2023) [in Ukrainian].

Petrova, L. (2014). Protsešno-oriientovnyi pidkhiid do pidhotovky dokumentoznavtsiv yak chynnyk realizatsii yakisnykh parametriv navchannia u VNZ [A Process-oriented Approach to the Training of document Experts as a Factor in the Implementation of Quality Parameters of Education in Higher Education institutions]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, No 1, ss. 5–9. [in Ukrainian]

Sharapov, O., Stepanenko, O. (2012). Nova paradyhma osvity v intelektualnii ekonomitsi [A New Paradigm of Education in the Intellectual Economy]. *Modeliuvannia ta informatsiini systemy v ekonomitsi*, Vyp. 87, ss. 17–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2012_87_4. (data zvernennia 07.01.2023) [in Ukrainian]

Shcherbiak, Yu. (2013). Informatsiino-dokumentalni komunikatsii v hlobalizovanomu suspilstvi [Informational and Documentary Communications in a globalized Society]: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia. Kyiv, 21-22 bereznia 2013 r. Kyiv: NAU. SS. 34–35. [in Ukrainian]

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE LIBRARY AND ARCHIVES

Iryna Rozman

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
professor at the English Language Department,
Literature with Teaching Methods of the
Mukachevo State University,
Mukachevo, Ukraine
ORCID: 0000-0002-4951-0074
e-mail: rozmanii@ukr.net

Anna Petrova

PhD candidate of the Mukachevo State University,
Mukachevo, Ukraine
ORCID: 0009-0000-1271-0892
e-mail: petrova.nyuta98@ukr.net

Abstract. The article focuses on the formation of digital competence of the future specialist in the field of education. Emphasis is placed on the components associated with the intensive spread of new information and communication technologies. Forms of digital technologies and levers of penetration of information and communication technologies into individual specialties are determined, in particular: information, library and archival work.

In order to gain an understanding of educational progress, the importance of digital technologies as they become part of civil society is considered.

From the point of view of continuing education, attention is focused on the professional competences of young specialists. Based on the educational goal, lifelong learning, a list of the necessary theoretical knowledge and practical skills of digital literacy learners is highlighted.

It was noted that the formation of digital competence of future specialists is a necessary process that requires planning, resources and support from the state. It was noted that there is a need for a context in which an approach to the formation of digital competence is programmed in accordance with modern needs.

It was found that several modern trends in the development of information technologies are being actively implemented in library and archival work. It was noted that since the industry is changing rapidly and information may be out of date as a result of rapid information development, it is important to keep in view the latest news of digital technologies.

Promotion of scientific research and development of new technologies in the field of information, library and archival affairs, participation in conferences and seminars aimed at sharing experience and innovations in the digital sphere will serve to more actively use the latest information technologies.

Keywords: digital technology, competence, information and librarianship, Internet, online communications.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2023